

ZOR YILLARDA “AYDIN OLMAK”

Temel DEMİRER*

Özet: Yazı 80’lerin sosyal ortamına, 12 Eylül’ü, Darbenin hasarını, “iyi ki oldu”dan “aslında olmasa da olurdu”ya geçişi, sol birey üzerindeki etkisini ve iklim içerisinde “aydınları” aktarıyor. “Bir çılgılık, meydan okuyan, diz çök(ertil)meyen bir duruştur entelektüel sözü” diyerek doğrudan-dik-durmak, direnmek, vazgeçmemek, teslim olmamakla karakterize aydın tanımını işliyor.

Anahtar Sözcükler: 80’li yıllar, sosyalist aydın olmak, Ata Soyer

“Being an Intellectual” in Difficult Years

Abstract: The article addresses the social environment of the 80s, damages of the military coup, transition from “thanks God that it happened” to “it might not be necessary”, effects of the military regime on individuals on the left and “intellectuals” in this environment. It elaborates the definition of the intellectual as characterized by resistance, staying on the right path, not giving up, challenge and never surrender

Key words: 80’s, being a socialist intellectual, Ata Soyer

“Ne kadar nahoş olsa da,
olguları açıkça görmek,
adlı adınca çağırarak, ...
doğruyu söylemek zorundayız.”[1]

“12 Eylül 1980 sonrası sosyalist mücadelede sosyalist aydınlar” konulu bir yazıyı kaleme almak “zor”; dahası, zor olduğu kadarıyla hüznü.

Bizi bırakıp giden(lerden) biri bağlamında bana; Maksim Gorki’nin, “İnsan, ne onurlu sözcük”; Bertolt Brecht’in, “İnsan olmak büyük bir şeydir”; Anton Çehov’un, “İnsanlar inandıklarıdır,” sözlerini anımsatan Ata Soyer’e dair;[2] yazmak daha da “zor” bir iş...

Bir şey daha: Fazıl Hüsni Dağlarca’nın, “Olgun meyvelerde bir hüznü vardır,” dizeleri; “Düne ait hüznü ve yarına ait korkular” formülasyonu bizi uyarayan Bernard Shaw’ın altını çizdikleri veya “Herkesin;/ Bir umudu vardır;/ Bir savaşı;/ Bir kaybedişi;/ Bir acısı;/ Bir yalnızlığı;/ Bir hüznü.../ Çünkü herkesin bir gideni vardır./ İçinden bir türlü uğurlayamadığı,” çılgılığıyla Turgut Uyar ifade ettiğim “hüznü” ne demek olduğunu gayet iyi betimler.

Herneyse...

*Yazar

340

80’li Yıllar

Sözünü ettiğimiz 80’li yıllar kimilerince ‘Dallas’, ‘Küçük Ev’, ‘Bonanza’, ‘Flamingo Yolu’, ‘Köle İsaura’, ‘Kökler’, ‘Magnum’, ‘Kara Şimşek’, ‘Mavi Ay’, ‘Avanak Avni’, ‘Gırgır’, ‘Firt’, ‘Atari’, ‘Commodore 64’, ‘Amiga’, ‘12 Eylül’, ‘Kenan Evren’, ‘Turgut Özal’, ‘Tek Kanal TRT’, ‘Renkli Tv’, ‘Eurovision’, ‘Çetin Alp’, ‘Michael Jackson’, ‘George Michael’, ‘Madonna’, ‘Samantha Fox’, ‘Playboy’, ‘Playmen’, ‘Erkekçe’, ‘Kadınca’, ‘Patronlu Burda’, ‘Tele Kutu’, ‘Bariş Manço ile 7’den 77’ye’, ‘Cenk Koray’, ‘Erkan Yolaç’, ‘Evet Hayır Yarışması’, ‘Voltron’, ‘Şeker Kız Candy’, ‘Berlin Duvarı’nın yıkılması’, ‘Gorbaçov’, ‘Reagan’, ‘Margaret Theatcher’, ‘Falkland Savaşı’, ‘İran Irak Savaşı’, ‘Sabra ve Şatilla Katliamı’, ‘Çavuşesku’, ‘82 ve 86 Dünya Kupası’, ‘84 ve 88 Avrupa Şampiyonası’, ‘Rossi’, ‘Rummenigge’, ‘Maradona’, ‘Platini’, ‘Socrates’, ‘Zico’, ‘Van Basten’, ‘Gullit’i vb’lerini anımsar...

Evet 80 ile başlayan yıllar: Vatkalı kazaklar ve gömleklerin... Saçma sapan müziklerin... Saç bandı,

'tayt, 'Müjde Ar, 'perukumsu kabarık saçlar, 'Murat 131, 'koca kolonlu teypler... Küçük sanatçıların mantar gibi türediği... Turgut Özal ve BMW'nin altın yıl(lar)ıydı...

Cep telefonları yoktu, hatta şehirlerde bile pek çok evde telefon yoktu...

Bankalarda ATM yoktu, 'KDV, fiş falan hayatımıza girmişti 80'lerin ortasında...

"Olmaz maykıl bende de yok!" yanıtı yaygındı...

'Omo' ve 'Alo' deterjan kutularından (araba falan da vermezlerdi ya!) araba kuponu çıktığı yıllardı...

"Hayat Bilgisi" kitabında Kenan Evren'in resmi yerini almıştı...

TRT 1'de oluşan sorunlar sonucu yayına bir süre ara verildiğinde ekrana getirilen donuk ağaç zihinlerde yer etmişti...

Sonra siyah-beyaz birkaç saatlik tek kanallı yayınlardan renkli tv, bir sürü kanala, oradan da bilgisayar dünyasına geçildi...

Ancak 80'li yıllar bu kadar değildi!

O tarihsel kesit; "Biz büyüdük ve kirlendi dünya" diye nitelenebilecek "Zor Yıllar"dı...

Televizyonun siyah beyaz ve askeriye'nin yeşil renginin birbirine karışarak topluma rengini verdiği dumanlı, kan revan zamanlardı...

Depolitizasyonun, 'toplumsal dokuya sirayet eden ve "Semra koy bir kaset de neşemizi bulalım" diyen Özalcı neo-liberal zihniyetin egemen olduğu; özelleştirmelerin çoğaldığı yıllardı: KDV ortaya çıkmıştı. İMKB açılmıştı...

Yasak kitaplar ve müzikler, yasaklı sanatçılar vardı. Zindanlar doluydu. İşkence gündelik "vaka-ı adiyeye" dendi. İtiraz sindirildi; baskı öne çıktı.

Özetle bu ülke tarihinin en çaplı çürüme döneminin yaşandığı yıllardı...

Ucube, "derinliksiz", "duygusuz", "kapalı" bir dönemdi 80'li yıllar...

Aslı sorulursa Anton Çehov'un, 'Kılıflı Adam'ında be-timlediği üzereydi çok şey, şöyle ki: "İnsanların nasıl yalan söylediklerini görür, işitirsin!

Bu yalanları yuttuğun için de, sana budala derler... Hakarete, horlanmaya tahammül etmek, namuslu,

hür insanlardan yana olduğunu açıkça söyleyememek, gülümsemek, yalan söylemek zorunda kalmak; bütün bunları da bir lokma ekmek, sıcak bir köşe, küçücük bir memurluk hatırı için yapmak;

Hayır, hayır, artık böyle bir hayat, daha fazla yaşanamaz!"

İyi de 12 Eylül "ne"ydi?

"24 Ocak 1980 Kararları" bilinmeden, "neden"i anlaşılması mümkün olmayan 12 Eylül darbesinin haberini CIA ajanı Paul Henze, Washington'u arayarak, "Bizim çocuklar işi bitirdi/ Our boys have done it," diye vermişti...

Türkiye İşveren Sendikaları Başkanı Halit Narin, 12 Eylül darbesine ilişkin demecinde, sendikal faaliyetin yasaklanmasını kastederek, "Şimdiye kadar biz ağlıyorduk, onlar gülüyordu, şimdi ağlama sırası onlarda"; İstanbul Sanayi Odası Başkanı İbrahim Bodur, "12 Eylül'den sonraki yönetim 24 Ocak kararlarının etkisini iki kat arttırmıştır," derlerken; 12 Eylül'ün ilk Başbakan Yardımcısı, 1984-1989 döneminin Başbakanı, ardından da Cumhurbaşkanı olan Turgut Özal da, 24 Ocak 1980'de Başmüsteşar olarak getirdiği kararlar için "12 Eylül olmasaydı, bu ekonomik programın neticelerini alamazdık" demişti...

Ayrıca "günün mana ve ehemmiyeti"ni Rahmi Koç da şöyle dile getirmişti:

"12 Eylül harekâtından önce her şeyi demokratik bir sistem altında yapmak zorundaydık. Bu da karar almak, yasa ya da yönetmelik çıkarmak için aylar geçmesini gerektiriyordu. Yani her şey güç ve uzun zaman içinde gerçekleştiriliyor, her şeye politik açıdan bakılıyordu. Ekonomik yaklaşım hep arkadan geliyordu. Askeri yönetim altında fark, alınan kararların parlamentodan geçmesi gibi bir zorunluluk olmadığından çok hızlı hareket edilebiliyor. Ve üstelik askeri yönetim yanlış yapsa bile bunu kısa sürede düzeltebiliyor."**[3]**

Öte yandan "Ve işte şimdi, binbir ümit ve sevinç içinde, asırlık bekleyişin tulûu saydığımız, bu son dirilişi, son karakolun varlık ve bekâsına alâmet sayıyor; ümidimizin tükendiği yerde, Hızır gibi imdadımıza yetişen Mehmetçiğe, istihâlelerin son kertesine varabilmesi dileğimizi arz ediyoruz."**[4]** "Evren Paşa (...) seçmeli din derslerini mecburi yapmakla yararlı bir iş yapmıştır. Gençlerin çoğu onun bu icraatı vesilesiyle din eğitiminden nasiplerini almışlardır. Bu iş kanaatimce öyle büyüktür ki -doğrusunu Allah bilir- hiçbir sevabı olmasa bile bu icraatı ona

yetebilir, ahirette kurtuluşuna vesile olabilir, cennete de gidebilir,"[5] diyen Fethullah Gülen'in desteklediği darbe ile bir kuşak sindirildi, baskı altına alındı.

Büyük felaketti; kara bir lekeydi: Darbe döneminde akıl almaz işkenceler yapıldı. Hele Diyarbakır Zindanı'nda yapılan işkenceler...

Kenan Evren'in halka, "Kaybolan devlet otoritesini yeniden kazandırmak amacıyla devlet yönetimine geçici süreyle el koyuyoruz" diye takdim ettiği 12 Eylül; çocukların, çocukluğunu, insanların yaşamını elinden zorbaca alan, daha doğrusu çalan hırsızdı...

Aslı sorulursa darbeye ilgili en iyi tanımı, "Şimdi benim evlendiğim yolunda dedikodular çıkaranlar var. Onları bir bulursam 12 Eylül'den fena yapacağım," sözüyle Kenan Evren yapmıştı...

12 Eylül'ün sonuçları ve sonrasında değişenler kabaca şöyleydi:

i) Aptallıkları suratlarından akıyordu, toplumu da aptallaştırmaya koyuldular!

ii) Öldürmek için eğitilmişlerdi, "beslemeyip öldürmeyi" marifet sandılar!

iii) Ali kıran baş keseni oynadılar, patronlara el pençe divan durdular!

iv) "Huzur" dediler, işkence yaptılar!

v) Toplumsal barışı dillerinden düşürmüyorlardı, emeğin sesini kestiler!

vi) "Kansız bunlar" en sık kullandıkları sözdü, en çok da devrimcilerin kanını dökerken zikrettiler!

vii) Üniformaları hakiydi, memleketi "sarıklılara" teslim ettiler!

viii) Zavallıydılar ama korkunçtular!

"Ve celladın, ansızın uyanıp, cehennemin kapılarını açtığı gece"nin adı. Zebaniler hazırladıkları bilmeceyi tam 650.000 kişiye sormuş, cevap veremeyen 50 kişi asılmış, 16 kişi "kaçarken", 14 kişi "açlık grevinde", 95 kişi "çıkan çatışmada", 73 kişi "doğal yollarla", 171 kişi "işkence ve kötü muamele", 43 kişi ise "intihar ederek" ölmüştü 12 Eylül'ün utanç tablosunda!

Bir milyon kişi gözaltına alındı, 1 milyon 683 bin kişi fişlendi. Açılan 210 bin davada 230 bin kişi

yargılandı, yaklaşık 100 bin kişi "örgüt üyesi" olmak suçundan yargılandı. 7.000 kişi için idam istendi. 517 kişiye ölüm cezası verildi. 259 kişinin idam dosyası TBMM'ye gönderildi. 55 kişi idam edildi. "Bütün bu yapılanlar, başımdan geçenler, kinimi binlerce kez daha arttırdı ve mücadele azmimi körükledi. Halka ve devrime olan inancımı yok edemedi. Mücadeleyi sonuna kadar, en iyi bir şekilde yürütmek ve yükseltmekten başka amacım yoktur," diyen 17 yaşındaki Erdal Eren'in yaşı büyütülüp idam edildi. Binlerce kişiye müebbet, onbinlerce kişiye de çeşitli hapis cezaları verildi.

30 bini aşkın insan yurtdışına çıktı. 4 bin kişi vatanışılıktan atıldı. 388 bin kişiye pasaport verilmedi. 30 bin kişi "sakıncalı" olduğu için işten çıkarıldı. 171 kişinin işkenceden öldüğü belgelerle kanıtlandı. İşkence sonucu ölen diğer yüzlerce insan resmi kayıtlara giremedi. Metris, Mamak, Diyarbakır vb'i cezaevlerinde işkenceciler tam istim çalıştı. Diyarbakır cezaevinde 14 kişi açlık grevinde öldü. 300 gazeteci saldırıya uğradı. 3 gazeteci öldürüldü. Gazeteciler hakkında toplam 4 bin yıl hapis cezası istendi. 13 büyük gazete için 303 dava açıldı. Gazetecilere toplam 3315 yıl 6 ay hapis cezası verildi. Gazeteler 300 gün kapatıldı. 49 ton gazete, dergi ve kitap "sakıncalı" olduğu için imha edildi. 133.607 kitap yakıldı. 18.000 kitabın sahibi ise gözaltına alındı. 23.667 derneğin faaliyeti durduruldu. 937 film sakıncalı bulunduğu için yasaklandı.

Bir başka deyişle tarihin "necip Türk milleti"ne Kenan Evren cezasını uygun gördüğü gün ve kara tarih olarak anılan 12 Eylül'le kitaplar banyo kazanlarında yakıldı. Şeffaf zarflar içerisinde mühürler "Evet"e bas(tır)ıldı. "Yeni anayasa" yaz(dır)ıldı.

En önemlisi insanlar su gibi içerisine konuldukları kabın şeklini aldı! Yani 12 Eylül darbesi toplumu dönüştürme çabasıydı, başarılı oldu! (Ancak yine de mahalle aralarında, evlerin duvarlarında, apartman balkonlarında, su kanallarında o günlerden kalma sloganlar yazılıdır, yer yer silinmiş, okuması zor olsa da!)

Özetle hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmadığı keskin bir virajdı 12 Eylül.

Hayat(lar)ımızı kötü bir ressamın beceriksiz fırça darbelerine teslim ettiğimiz gündü 12 Eylül.

O beceriksiz ressam ki, dil(imiz)in düğümlemesinin, eli(mizi)n tutulmasının, akl(ımız)ın durmasının mimarıydı.

Travmatik, kimliksiz, apolitik, özentili, şaşkın ve korkak bir gelecek inşa edildi.

Bunlar böyleyken, "Herkes layık olduğu şekilde yönetilir," denilebilir miydi acaba?

Darbe "ne"ye yol açtı, "ne getirdi"

*12 Eylül devasa bir depolitizasyonunun önünü açtı.
Bir de şu iki karardaki "gerçeği"!*

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı: "İlde bütün esnaf dükkânlarının önüne çöp kovaları koyacak, kovalar siyah ya da mavi renge boyanacaktır!"

Adana - Mersin - Kahramanmaraş Sıkıyönetim Komutanlığı: "İl ve ilçeler temiz ve düzenli tutulacaktır. her çeşit malın ucuza satması sağlanacak, tartı ve ölçü aletleri denetlenecektir!"

Cesaret budandı, korku/ korkaklık ve itaat egemen kılındı.

Evet, evet 12 Eylül için çok şey söylenebilir, şu sebepten oldu bu sebepten oldu vs. vs. Ama 12 Eylül'ün tanımlanmasındaki evrimi izlemek, o tarihte ekilen tohumların meyvesini gösterir bize:

80'lerin ilk yarısında kocaman bir tabuydu. Cılız çıkan muhalif sesler hâlâ vardı. Onlar da malum şekillerde susturuldu. "12 Eylül iyi ki oldu"; "Kenan Paşa da süper adam, bir gecede akan kan kesildi" yaygaraları dört yanı kaplıyor. Sol itiraz "yok" gibi...

80'lerin ikinci yarısında, yavaş yavaş "Aslında olmasa da olurdu" fısıltıları ortaya çıkıyor. Ama yine de herkes 12 Eylül'ü biliyor, tanıyor. Solda tövbe-kârlık prim yapıyordu artık! Yani hararetli sosyalizm tartışmalarında, Marx'ın Beyoğlu'ndaki rakı masalarına meze olduğu; umutların, isyankâr ergen hezeyanları muamelesi gördüğü evreye geçmişti...

Bu yanıla da 12 Eylül, herhangi bir sol eyleme kıyısından köşesinden bulaşmış insanların psikolojileriyle oynadı. Patolojik karakterler üretti.

12 Eylül coğrafyamızda gençlerinin çarpım tablosunu bilmeden lise mezunu olabilmesine...

Onura, barışa, adalete, insanlığa değil, bireyselliğe, paraya, şöhrete, eğlenceye önem vermesine...

Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olunmasına...

Kitaptan nefret edilmesine...

Hayalsizleşmeye, düş kurulamamasına...

Düşünme özürü olunmasına...

Örgütsüzleştirilip, sevdalanamamasına...

İnsan(lığın)ın yok edilerek robotlaştırılması yol açtı...

"Sokağa çıkma yasağı"; "sıkıyönetim"; "çatışmada ölü ele geçirilmek"; "işkence"; "milli güvenlik konseyi"; "ev araması"; "üst araması"; "cemse"; "kimlik sorma"; "kimliğinden utanma"; "korku"; "suskunluk" ışığa çekilmiş kara bir perdeyken "yenilgi yılları"nın da başlangıcıdır...

Böylelikle de korkunun sessiz çılgınlıkları dört yanı sararken; toplumsal ilişkilerde derin bir yara açılmış oldu.

Çünkü 12 Eylül uyuşturup, unutturan kıyamet günüydü.

Çünkü 12 Eylül yasal sonuçları itibarıyla, hem devletin işleyişinin militerleşmesi, hem askerî otoritenin özerkliğinin mutlaklaştığı bir aşamayı oluşturur.

Çünkü 12 Eylül darbesi "hukuk sistemiyle", "anayasasıyla", "hapishaneleriyle", "patronlarıyla", "paşalarıyla", "hacılarıyla", "moronlarıyla", "eğitim sistemiyle", "medyasıyla", "aydın(ımsı)larıyla" 1980'de start almış bölünmez bir bütündü, neo-liberal saldırganlıktı...

Askerlerin terörü insanların beyinlerinde derin izler bıraktı. Yani en doğal hak ve özgürlüklerin kendinden esirgenmesi karşısında sessiz kılınmış bir halk yarattı 12 Eylül. (Oysa TBMM Susurluk Araştırma Komisyonu üyesi Fikri Sağlar'ın belirttiğine göre, vatandaşın elinden 1.000.000'a yakın silahın toplandı darbe!)

80'lerle şöyle bir şey ortaya çıktı: Kitap okuyan insan solcudur. Bu insan "terörist" ya da "anarşist" olma potansiyeli taşıyan bir kişidir.

Kitap okuma oranları düştü. Böylelikle solcu insana, okuyan, araştıran, merak eden, bilgilenen insan tipine karşı merak etmeyen, sorgulamayan, soruşturmayan, fazla kurcalamayan, icat çıkartmayan bir insan tipini devreye soktu 12 Eylül...

Tam anlamıyla milliyetçi ve muhafazakâr özellikler taşıyan Türk-İslâm sentezcisi darbeyle; Türkiye tarihinin en büyük siyasal likidasyonu yaşandı. (Ayrıca 1981 doğumluların sayısı 1.481.000 ile tüm yılların rekor seviyesine ulaşmıştı!)

Oral Çalışlar'ın 12 Eylül'de Aydınlik İçin Kenan Evren'e Yazdığı Mektup (Tam Metin)

İstemde bulunan: Aydınlik Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Oral Çalışlar.

İstemın konusu: Aydınlik Gazetesi'nin yayını durdurma kararının kaldırılması için gerekli emrin verilmesi.

Komutanlığınız, Silahlı Kuvvetlerin ülke yönetimine bütünüyle el koymasından bir gün önce Aydınlik Gazetesi'nin yayını 'ikinci bir emre kadar' durdurmuş bulunmaktadır. 11 Eylül 1980 tarihini taşıyan bu karar, gazetemize 12 Eylül günü bildirilmiştir.

Aydınlik Gazetesi ilk çıktığı 20 Mart 1978 tarihinden bu yana yayını şu ilkeleri temel alarak sürdürmüştür;

- 1.** Özellikle Sovyetler Birliği'nden gelen dış tehdit, sızma ve yıkıcılığa karşı milli bağımsızlığı savunmak, savaş tehlikesine karşı hazırlıklı olmak, milli savunmayı güçlendirmek.
- 2.** Dünyanın ve Ortadoğu'nun büyük çalkantılara ilerlediği ve dış tehdide göğüs germenin ülkemizin ve halkımızın geleceği açısından belirleyici bir önem kazandığı bugünlerde, ayağı Türkiye toprağına basan bütün güçlerin birliği için mücadele etmek, milli birlik ve istikrar siyaseti izlemek, tüm yayın siyasetlerini buna bağılı olarak yürütmek, mezhep ayrılıklarına ve kavgalarına, milli güçler içinde düşmanlıklara ve siyasi gerginliğe karşı mücadele etmek, görüş ayrılıklarını özgürlük ortamı içinde barışçı yöntemlerle çözmek.
- 3.** Milli Birlik Siyasetinin bir gereği olarak, iç savaş yönündeki gidişin önlenmesi ve sağlanması, gerek Moskova'nın kışkırttığı gerekse MHP'nin yönettiği terör ve anarşinin kökünü kurutulması için kararlı bir mücadele yürütmek.
- 4.** Ülkemizin birliğinin ve barışın temeli olarak demokrasi bayrağını yükseltmek, özgürlükleri savunmak.

Aydınlik, yayına başladığı 20 Mart 1978 tarihli ilk nüshasında bu ilkeleri ilan etmiş ve iki buçuk yıldır bağımsızlık, milli birlik, iç barış ve özgürlük için mücadele etmiştir. Bu yüzden Moskova'nın ve faşist güçlerin hedefi olmuş, her iki terör odağının zorbalığına göğüs germiş, bu uğurda bazı çalışanlarını kurban vermiştir. Şunu gururla belirtmeliyim ki, aydınlık, ülkemizde her iki terör odağına karşı aynı kararlılıkla mücadele eden tek gazetedir. Terör örgütleri, mafya, kaçakçılık ve vurgunculuk şebekeleri ile hiçbir çıkar bağıımızın ve girdi-çıkıtımızın olmaması, gazetemiz için daima bir övünç kaynağı olmuştur.

Aydınlik, yayın hayatı boyunca yobazlığa ve ortaçağ karanlığına karşı durmuş, Türkiye halkının bağrından çıkan en büyük devrimci Atatürk'ün devrimci mirasını en ön safta savunmuş, istiklal marşımıza yapılan saygısızlıklara karşı basında en kararlı tutumunu almış, daima emekçi halkın menfaatlerinin ve demokrasinin yanında yer almıştır.

Sıkıyönetim komutanlığının aydınlık hakkında açtığı soruşturmalardan hiçbiri gazetemiz aleyhine sonuçlanmamıştır. Tamamlanan soruşturmanın hepsinde takipsizlik kararı verilmiştir.

Bunun ötesinde Aydınlik, yaptığı birçok yayınlı Sıkıyönetim Komutanlıklarının, terör ve zorbalık odaklarına karşı başarı kazanmasına yardımcı olmuştur.

Gazetemizin yayınının durdurulması kararının alındığı 11 Eylül gününün ertesinde Silahlı Kuvvetlerin ülke yönetimine el koyması üzerine kurulan Milli Güvenlik Konseyi yayınladığı bildiri-lerde ve Devlet Başkanı, Milli Güvenlik Konseyi ve Genelkurmay Başkanı Sayın Orgeneral Kenan Evren'in yaptığı temel açıklamalarda 'ülkemize yönelik tehditlerin ulusça göğüslenmesi', 'milli bütünlüğün korunması', anarşi ve teröre son verilerek, 'iç barışın ve huzurun sağlanması', 'milletin hak, hukuk ve hürriyetinin korunması' üzerinde durmuştur ve bu uğurdaki hazırlıkların tamamlanarak ülke yönetiminin 'insan hak ve hürriyetlerine saygılı, milli dayanışmayı ön plana alan özgürlükçü, demokratik, laik ve sosyal hukuk kurallarına dayalı bir yönetime devredileceğini' ilan etmişlerdir.

Aydınlık Gazetesi, bugüne kadarki yayını ve mücadelesi ile Milli Güvenlik Konseyinin ilan ettiği bu amaçların gerçekleşmesine basın alanında destek olmak için 'hayatını dahi seve seve feda etmeye hazır' olduğunu kanıtlamıştır.

Bu fırtınalı dönemde, ülkemizin ihtiyacı sizlerin de değerlendireceği gibi eyyamcı, çıkarıcı, yoz kültürü savunan, dalkavuk bir basın değil, ülkemizin bağımsızlık ve birliği, iç barış ve özgürlükler için cesaretle mücadele eden bir basındır. Aydınlık Gazetesi'nin yayınlanması, ülkemizde milli dayanışmayı güçlendirecek, halk içindeki kardeşlik ve barış ortamına hizmet edecektir. Aydınlık, özellikle bu tarihi dönemde, anarşi ve terör kaynaklarının kurutulmasında kamuoyunun ve halkın en geniş desteğinin sağlanması için üzerine düşen görevi yerine getirmeye her bakımdan hazırdır. Gazetemiz, görüş, öneri ve yapıcı eleştirilerini her zaman olduğu gibi açık yüreklilik ve dürüstlikle ortaya koyarak, yeni yönetimin ilan ettiği amaçları başarmasına katkıda bulunacağına güven duymaktadır.

Hiçbir kar amacı olmayan, yalnız ve yalnız ülkesinin bağımsızlık, birlik, iç barış ve özgürlük can verip baş koyan Aydınlık'ın yeniden yayınlanması için bildirimde sözünü ettiğiniz 'ikinci emrin verilmesini' arz ederim.

Saygılarımla. 17 Eylül 1980

Oral Çalışlar

Genel Yayın Yönetmeni

Gereği için:

1. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı

Bilgi için:

-Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığı

-Genel Kurmay Başkanlığı

Coğrafyamız yaşanılmaz kılındı... Binlerce kişinin canına kıyıldı... Yüz binlerce kişinin özgürlüğü gasp edildi... "Düşünme/eleştirme/itiraz" yerine depolitizasyon ikame edildi... Her şey Arabeskleştirildi... Gerçek sanatçılar içlerine çekildi, meydan soytarılarla kaldı...

Özetin özeti değişik ironiler barındıran tarihi Tevfik Fikret'in, 'Sis' dizelerindeki üzere: "Sarmış yine âfâkını bir dūd-ı munannid,/ Bir zulmet-i beyzâ ki peyâpey mütezâyid./ Tazyîkının altında silinmiş gibi eşbâh,/ Bir tozlu kesâfetten ibâret bütün elvâh;/ Bir tozlu ve heybetli kesâfet ki nazarlar/ Dikkatle nüfûz eyleyemez gavrine, korkar!" [6]

Eylül Hüznü

Dört yanı ayrılık hüznünün kuşattığı; kuşların çekip gittiği; sonbaharın ayrılık mevsimiydi 12 Eylül'le kapıları çalan.

Eylül hüznüyle gelmişti ve yaşanan sanki Fyodor Dostoyevski'nin, "Bu devir, sıradan insanın en parlak zamanı; duygusuzluğun, bilgisizliğin, tembelliğin, yeteneksizliğin, hazıra konmak isteyen bir kuşağın

devridir. Kimse bir şeyin üzerinde durup düşünmüyor. Kendisine bir ülkü edinen çok az. Umutlu birisi çıkıp iki ağaç dikse herkes gülüyor: 'Yahu bu ağaç büyüyünceye kadar yaşayacak mısın sen?'

Öte yanda iyilik isteyenler, insanlığın bin yıl sonraki geleceğini kendilerine dert ediniyorlar. İnsanları birbirine bağlayan ülkü tümünden yitti, kayıplara karıştı. Herkes, yarın sabah çekip gidecekleri bir handaymış gibi yaşıyor. Herkes kendini düşünüyor. Kendisi kapabileceği kadar kapsın, geride kalanlar isterse açıktan, soğuktan ölsün, vız geliyor," [7] cümleleriyle resmettiği ve "Di pîsîyê de gerîn, ji yê bi herîyê re mane digêrîne/ Pislîge bulanan, çamurluya mana bulur," diye betimlenmesi mümkün olan tabloydu.

Hani Sezen Aksu'nun 'Zor Yıllar' şarkısındaki gibi: "biraz daha yitip gitmek yıpranan dostluklarda / yaralayan sözler sözler gibi/ silinmeyen izler izler gibi/ bir birini gözler gözler gibi/ zor zor yıllar/ uykusuz gecelerde sarıveren kaygılar/ kuşkuyla gözlediğin o ölüm dolu sokaklar/ eksildi ömrümüzden umut dolu o yıllar/ siz miydiniz bizler miydik yorgun düşen kuşaklar"...

İnsanın içine işleyip, hüznü boğan şarkıyı seslendiren Sezen'in 12 Eylül yorumu ise, "Türk Silahlı Kuvvetleri, ülkemizde her şeyin çıkmaza girdiği bir dönemde yönetime el koymuştur. Bence, zamanında ve yerinde bir karar alınmıştır. Halkımıza hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum"du!^[8]

Bundan neden mi söz ediyorum?

Eylül hüznü böyle bir şeydi; acımasız bir bilinç bölünmesi; vazgeçiş ve unutuş!

Ya da Fikret Başkaya'nın, "Kapitalizmde 'ahlâk' istisna, 'ahlâksızlık' kuraldır... Kapitalizmin ahlâkı yoktur. Kendi ahlâkı yoktur ama başkalarının ahlâkını yok ettiği, dejenere ettiği kesindir. Bu yüzden kapitalizmin her ileri aşaması ahlâksızlığın da bir üst aşaması demektir," diye tarif ettiğiydi...

Hayallerin küçülmeye başlamasının tarihidir 12 Eylül!

Düşün-e-meyen, üret-e-meyen, hayal kuramayanların yaratılmasının ilk adımıdır!

Veya Sezen'in, 'Son Bakışı'ndaki ifadeyle: "bir söz bitişi gibi son buldu sevişler/ bir yaz güneşi gibi eritir hep bu terk edilmişler"dir!

AYDIN(LARIMIZ) ÜZERİNE

İyi de böylesi bir tabloda aydın(lar) ne olabilirdi ki? Açıkça söylemeliyiz: 1980 sonrası, Türkiyeli sol/sosyalist aydınlar için bir yenilgi çağıydı. Hem "içeride", hem de "dışarıda": "içeride", 1970'li yıllarda yükselen toplumsal muhalefet, 12 Eylül duvarına çarparak dağılmış, ülke uçsuz bucaksız bir zindana, bir işkencehaneye, bir salhaneye dönüşmüş, her türlü muhalif ses, askerî rejimin çizmeleri altında bastırılmıştı. Bir hayli yakın gözükten sol-halkçı-sosyalist dönüşüm olasılığı, berhava olmuştu.

"Dışarıda" ise, sosyalist sistemin çöküşü, "Elveda proletarya", "Tarihin sonu" söylemleri eşliğinde, Neo-liberal uygulamaları sokmuş, yönetim ve denetiminde yeni bilişim teknolojileriyle donanmış "sivil toplum"un söz sahibi olduğu "demokratik kapitalizm" in sonsuza dek sürecek, insanlığın mutluluğunu sağlayacak rakipsiz ve "doğal" bir sistem olduğu söylencelerinin hegemonyası sağlanmıştı. Bu şeker kaplı ideolojik zehri yutmayanları ise, post-modern söylemin sonsuza dek çoğalttığı itiraz ve yankımları yanıtlama uğraşı bekliyordu...

Bu çifte yenilgi, bir kesim muhalif aydınının "zamanın ruhu"na ayak uydurup postmodern sirenlerin ("kimlik, haz, tüketim, beden politikaları, toplumsal

cinsiyet, etnisite...") cazibesine kapılarak sınıf eksenini terk etmesine yol açtı. Aralarından bazıları, doğrudan Neo-liberal rejimin PR'cılığına soyunacaktı.

Neo-liberal propandaya akli yatmayanlar ise, genel örgütsüzleşme havası içinde, soluk alabildikleri, kurumlara çekildi. (TMMOB, TTB, İHD, KESK...)

1990'lı yıllarda yükselen Kürt mücadelesi ve bunun tetiklediği "düşük yoğunluklu iç savaş", aydınlar için yeni bir sınanma eşiği oldu. Liberalleşen aydınlar kirli savaş süresince suskun kalmayı (ya da Kürt hareketinin "milliyetçi" yönelimini eleştirmeyi) yeğlerken, sol aydınlardan bir kısmı Kemalist köklerine dönecekti.

Evet, 12 Eylül'le özüne dönen Kemalistler ve liberalleşen burjuvazinin organik aydınlığına soyundular!

Her şey Gramsci'nin işaret ettiği gibiydi. Yani toplumda entelektüel işlevi görenlerin ikiye ayrılabilirliğini göstermeye çalışan Gramsci'ye göre, birinci kategori nesilden nesile aynı şeyi yapmayı sürdüren öğretmenler, papazlar ve idareciler gibi geleneksel entelektüeller, ikincisi ise entelektüellerin çıkarlarını örgütlemek, daha fazla iktidar, daha fazla denetim gücü elde etmek için kullanan sınıflarla ya da kuruluşlarla doğrudan bağlantılı olduklarını düşündüğü organik entelektüellerdir.

Nitekim, Gramsci organik entelektüele ilişkin olarak şöyle der: "Kapitalist girişimci kendisiyle birlikte sanayi teknisyenini, ekonomi politik uzmanını, yeni bir kültürün, yeni bir hukuk sisteminin oluşturucularını vb. yaratır." Bir deterjan ya da havayolu şirketinin pazardan daha fazla pay kapmasını sağlamak için teknikler geliştiren günümüz reklamcısı ya da halkla ilişkiler uzmanı, demokratik bir toplumda müşterilerin rızasını kazanmaya, tüketicinin ya da seçmenin düşüncelerini yönlendirmeye çalışan biri, Gramsci'ye göre bir organik entelektüeldir.

Ama burjuvazinin "organik entelektüeller"ini, içinde debelenmeyi seçtikleri çukurda bırakalım biz şimdi. Ve "entelektüel" vasfını hak edenlere dönelim. İktidarın yüzüne karşı doğruları söyleyen; hiçbir güce sorgusuz sualsiz itaat etmeyen; eleştirel, olağanüstü cesur ve öfkeli entelektüel... Ve sürgündür...

Bu konuda 'Minima Moralia'daki 18 numaralı fragman sürgünün anlamını çok iyi yakalayıp, "Sözcüğün bilinen anlamıyla bir yere yerleşmek," der ve ekler Adorno: "Artık imkânsızdır. İçinde büyüdüğümüz geleneksel meskenler tahammül edilemez bir

hâle gelmişlerdir: Bunlardaki her bir konforun bedeli bilgiye ihanet etmek, her barınak izinin bedeli aile çıkarlarıyla küf kokulu anlaşmalara girmektir." "Nitekim" der Adorno, "Ev bitmiştir... Bütün bunlar karşısında en iyi davranış tarzı bağlanmamış, arada kalmış davranıştır hâlâ... Bugün insanın evindeyken kendini evinde hissetmemesi bir ahlâk sorunudur." [9].

Evet günümüzün entelektüeli Jean-Paul Sartre değil ama Sartre'dan pek farklı da değil. Peter Osborne, "Klasik olarak 'entelektüel', (burjuva) devrim geleneğindeki soyut ussal ögenin, somut bir toplumsal kişilikte simgelediği Fransız imgeleminin ürünüdür," [10] derken; sürgün ayrıcalığının, iktidarın ve (deyim yerindeyse) evde olmanın sağladığı konforların dışında marjinal bir figür olarak duran entelektüeli karakterize eden durumdur.

Entelektüel, gemisi battıktan sonra karada değil karayla birlikte yaşamayı öğrenen birine benzer; amacı küçük adasını sömürgeleştirmek olan Robinson Crusoe değil, olağanüstü şeyler yaşadığı duygusunu hiç kaybetmeyen ve bir bedavacı, fatih ya da yağmacı değil de her zaman bir gezgin, geçici bir misafir olan Marko Polo'dur.

Entelektüel için sürgünle yerinden olma, aslı yapıtaşlarını "idare etme"nin ve çizilmiş yollardan gitmenin oluşturduğu bildik bir hayat yaşamaktan kurtulmak demektir. Sürgün her zaman bir marjinal olacağınız ve önceden belirlenmiş bir yolu izleyemediğiniz için bir entelektüel olarak yaptığınız her şeyi kendi kendinize yapmanız gerektiği anlamına gelir.

Söz konusu yazgıyı bir mahrumiyet, hayıflanılacak bir şey olarak değil de bir tür özgürlük; her şeyi önünüze koyduğunuz belli bir amaç tarafından belirlenen, kendi kendinize oluşturduğunuz bir modele göre yaptığınız, hangi konu ilginizi çekiyorsa onunla uğraştığınız bir keşif süreci olarak yaşayabilirseniz eşi benzeri olamayan bir haz alırsınız.

Burada göstermeye çalıştığım gibi, entelektüellerin temsil eylemlerini gerçekleştirdikleri kamusal alan aşırı karmaşık bir niteliktedir ve rahatsız edici özellikler içerir; fakat, ancak entelektüelin, milletler ve bireyler arasında farklar olmasına izin verirken aynı zamanda bu farkları gizli hiyerarşilere, tercihlere ve değerlendirmelere tâbi tutmayan bir adalet ve hakkaniyet kavrayışına sarsılmaz bir inanç duyması hâlinde, bu alana etkili bir müdahalede

bulunmanın bir anlamı olabilir. Bugün herkes için eşitlikten ve uyumdan dem vuran liberal dili kullanmayan yok. Entelektüelin sorunu ise bu kavramları, eşitlik ve adalet lâfları ile o kadar da hoş olmayan gerçeklik arasındaki uçurumun son derece büyük olduğu fiili durumlarla ilişkilendirmektir [11].

Çoğunluk böyle olmadı; ama 12 Eylül'den bir İsmail Beşikçi, Fikret Başkaya, Haluk Gerger vb.'leri, yani az sayıda aydın gibi aydın yüzünün akıyla çıktı...

Doğruda -Dik- Durmak, Direnmek, Vazgeçmek, Teslim Olmamak

Aydın olmak; ezilenlerden, ötekileştirilenlerden, mağdur/madunlardan yana doğruda -dik- durmak, direnmek, vazgeçmemek, teslim olmamak ve iktidarla arasına sınır çizerek; Fidel Castro'nun, "Umut sonsuzdur! Ne zaman kendimi yalnız hissetsem, Dünyanın bütün güçleri bağrımdaya toplanır"; Ernesto Che Guevara'nın, "Kaybetmekten değil, vazgeçmekten kork" sözlerini terennüm eden bir devrimci praksistir.

Sınıflı sömürücü yapılarda hepimize, esnek olmak tavsiye edilse de "dik durmak", insan(lık)ın kendine güvenini perçinleyen bir duruş biçimidir; ruh sağlığı için faydalıdır; aydın olmanın "olmazsa olmaz"dır. Çünkü dik durulmadan doğru(lar) seslendirilemez.

Çünkü Guy Debord'un, "Gerçek anlamda altüst olmuş dünyada doğru, bir yanlışlık anıdır," diye belirttiği yerkürede gerçek, iktidarın yasakladığıdır. Veya her zaman bilinse de, ara sıra söylenebilir.

O hâlde gerçeği dillendirmek, yüksek sesle haykırmak direnmekle mümkündür.

Karşı koymak, ayakta durmaya çalışmaktır direniş; cesaret, gayret, umut, sebat ve hayat belirtisidir...

Bir olaya, duruma, hastalığa yenilmek istememek durumunda gösterilen tepkidir; yani "Berxwedan jiyen e" diyerek yaşamaktır; "inadına"dır hep...

Ayakta kalmak için yapmak zorunda olduğumuzdur; etkiye karşı ısrarlı tepki eylemidir.

İsrar etmektir; yaşatma/ yaşamaya hakkının devamlılığına yönelik kuvvetli arzudur; farkındalıktır; karşı güçtür.

İnandığı şey için meydan okumaktır, kafa tutmaktır, karşı koymaktır, mücadele etmektir ve illa ki fedakârlıktır.

Sabırdan daha asi, daha söz dinlemez, daha inatçıdır. Sabır boynunu büküp köşesine geçerken, o da ima savaşı.

Yani dik duran bir yaşam biçimidir.

Baskıya karşı mukavemettir; dirençtir

İşlerliliğini kaybetmek yani bozulmaktır; çözülmektir; eğılmemektir...

Bu da vazgeçmemekle mümkündür.

"Vazgeçmemek", ulaşmak için tekrar tekrar dene-yebilme gücüyle hiç düşünmeden devam etmektir; düşünce ve davranışa müteallik inattır.

Teslim olmamaktır.

Mücadeleyi bıraktıran teslimiyet güçsüzlüktür; yaşam akışına karşı koymaktır; direncini kaybedip, kendini koy vermektir; özgürlükten vazgeçştir.

Boyun eğmedir. Ardından birinin isteğini olduğu gibi kabul etme, benliğini hiçe sayma gelir ki, korkunun vicdana yenik düştüğü andır. Cesaretin, gücün tükendiği andır.

Nihayet "Manam bitti, manasız her şey" cümlesidir. Bunlar olmadan, ne olursa olunsun, hangi malumatfuruşluktan söz edilirse edilsin aydın olunamaz! Bu arada haberiniz var mı? Vehbi Koç'un kızı Sevgi Gönül, 'Hürriyet'in 'Pazar İlavesi'nde "entelektüel" in nasıl olması gerektiği"ni, "Entelektüel aşkı derinlemesine yaşamalıdır ama hiçbir zaman evlenmemelidir... "İyi bir entelektüel daima egoisttir... "Hakiki entelektüeller Avrupa'da yaşarlar... "Zaten iyi bir entelektüel yaptığı işi iyi yapıyor demektir ve dolayısıyla ortaya çıkan bu işten iyi para kazandığını da varsaymaktayım,"[12] diye tanımlıyor! O zaman bir daha altını çizeyim: "Büyük aşklar yolculuklarla başlar," diyebilen "entelektüel" i malumatfuruşlukla veya Gönül'ün zırvalarıyla eşitlemeye kalkışanlar meseleden hiçbir şey anlamamışlardır. Lafazanlıkla, zamandan ve mekândan ari "aydın olmak" arasında ince bir çizgi vardır.

Dedik ya 12 Eylül sonrasında böyleleri çok azdı.

"Sonuç Yerine": Entelektüel İçin Kenar Notları

Ancak bunda şartırtıcı olan bir şey yoktur.

Entelektüel olmak büyük ölçekli bir iddiadır. Zordur, çetrefilidir, anlaması güç olan "o az gidilen yoldan, inadına giden"dir.

Çünkü Jean Paul Sartre'a göre entelektüel, onu ilgilendirmeyen işlere karışan kişidir.

Entelektüel, aklını kullanmayı meslek edinmiş kişidir; sorgulayıcıdır; genelgeçer doğruları, dogmaları sorgulamadan kabul etmekten kaçınır, statüko karşısında sürekli bir muhalefet hâlinindedir.

Gerçek entelektüeller, pek nadir bulunan yaratıklarlardır. Çünkü mevcut dünyaya ait olmayan ebedi hakikât ve adalet standartlarının bayraktarlığını yaparlar.

"Aydın olmak" ayırdedici bir kavramdır; "aydın olmak" zordur.[13]

Üstüne vazife olmadığı hâlde, tamamen kendi kanatını açıklayan kimse olarak aydın kolay kolay elde edilemeyecek sıfattır.

"Entelektüel insan kriz çözmez kriz yaratır," vurgusuyla ekler Edward Said: "Bence entelektüelin görevi krizi evrenselleştirmek, belli bir ırkın ya da ulusun çektiği acıları daha geniş bir insani bağlama oturtup bu deneyimi başkalarının acılarıyla ilişkilendirmektir."

Halk arasında gerçek anlamından uzakta kullanılan "kâmil" kelimesinin modern versiyonudur entelektüel.

O, topluma yabancı, marjinal bir kişiliği temsil eder. Bu yabancılık ve marjinalite aslında geniş yığınları tutsak alan düşünce kalıplarına mesafeli olabilme anlamında bir seçkinlik olarak da ifadelendirilebilir. Gerçekten de entelektüel, yığınların inançlarına, kanaatlerine, düşüncelerine tabi olmamak anlamında seçkin bir insandır.

Yaratıcı zekâyâ sahip olan bir düşünce insanıdır. Bulduyuyla asla yetinmez. Bu nedenle sürekli araştırır. Hiç bir şeye körü körüne bağlanmaz. Düşünceleri evrenseldir, dar kalıplarda sıkışıp kalmaz.

Özgürlüktür. Korku nedir bilmez ve düşüncelerine asla gem vurmaz. Doğru bildiğinden şaşmaz. Doğmaların dışına çıkmaktan korkmaz.

Her düşün insanına entelektüel denmez. Entelektüel olma özelliğine sahip olmayanlar toplumda kendilerini bu kategoride görür ve göstermeye çalışırlar.

Tekrar edeyim: "Nadir"dir. (Belki de herkesin kolayca "aydın" ilan edildiği coğrafyamızda anlaşıl(a)mayan budur!)

Evet, evet hak etmenin o kadar da kolay olmadığı unvandır "aydın olmak".

Çünkü nihayetinde anlamı, akla ait, derin düşünebilen, olaylara derinlemesine ve en geniş perspektiften bakabilen zihinle ilgili duruş demektir.

"Entelektüel, akli kendisini gözleyen kişidir/ an intellectual is someone whose mind watches itself," diyen Albert Camus'ye göre, birinin entelektüelliğinden bahsetmek için o kişinin kendine, düşüncelerine ve sözlerine mündemiç duruşunu irdelemek gerekmektedir.

Entelektüel, düşüncelerini toplum içerisinde kimse-den sakınmadan dile getirerek davranandır.

Edward Said'in, "Belli bir kamu için ve o kamu adına bir mesajı, görüşü, tavrı, felsefeyi ya da kanıyı temsil etme, cisimlendirme, ifade etme yetisine sahip olan bireydir," diye resmettiği entelektüel, aynı zamanda bir şeylerin cahili olduğunu bilen kişidir; merak edip, öğrenen ve soru(n) çıkarandır...

Bu çerçevede entelektüelin görevleri: Düşünmek, doğruyu aramak, nesnel bilgiye ulaşmaktır.

Entelektüel hiç kimseye ahmakça bir saygı göstermemeli, müesseseseleşen doktrinlere kuşku ile bakmalıdır. Dogmalara bağlanmak kısırlaşmaktır. "Gelenekle savaş evet, moda teslimiyet hayır," der, sosyal uyarıcıdır; eleştirel itirazdır.

Hem de Edward Said'in 'Entelektüel' başlıklı yapıtında altını ısrarla çizdiği üzere:

"Bir düşmanın durup dururken bir şiddet eylemine girişmesini kınıyorsak, hükümetimiz kendisinden daha zayıf bir ülkeyi işgal ettiğinde de aynı şeyi yapabilmeliyiz"...

"Ne yapacağımı ve ne yapmayacağımı anlatayım sana. İster evim, ister yurdum, ister kilisem olsun, inanmadığım şeye hizmet etmeyeceğim: Ve kendimi olabildiği kadar özgürce ve olabildiği kadar bütünlükle dile getireceğim bir hayat ya da sanat tarzı bulmaya çalışacağım, kendimi savunmak için de kullanmasını bildiğim silahları kullanacağım: sessizlik, sürgün ve kurnazlık"...

"Mümkün olduğunca hakikâti anlatmaya çalıştıkları alternatif versiyonlar geliştirmeleridir. Entelektüel her zaman yalnızlık ile saf tutma arasında bir yerde durur. Entelektüelin zayıf olanların ve temsil edilmeyenlerin safına ait olduğundan eminim"...

"Entelektüel, ne insanları teskin etme ne de konsensüs oluşturma derindedir; çok ciddi bir anlamda, ucuz formülleri, hazır klişeleri ya da iktidar sahiplerinin ve uzlaşımçıların söylediklerinde, yapıp ettiklerinde gözlenen sorunsuz, uzlaştırıcı olumlamları kabullenmeyi istememe anlamında tüm varlığını ortaya koyan biridir. Hatta sadece bir şeyleri pasif olarak istememekle yetinmez, bunu aktif olarak kamuoyuna söyler de"...

"Yerleşmenin, evet-demenin, uyum sağlamanın sunduğu ödülleri tarafından ayartılan, hatta dört bir yandan kuşatılan entelektüel için bir modeldir sürgün. kişinin gerçek bir göçmen ya da sürgün olmasa bile, öyleymiş gibi düşünmesi, her türlü engele rağmen hayal kurup sorgulaması ve merkezi otoritelerden uzaklaşıp daima uçlara çekilmesi mümkündür hâlâ. Bu uçlarda alışılmış ve rahat olanın ötesine hiçbir zaman geçmemiş kafaların göremediği şeyler görür insan"[14]...

Bu hâliyle "sürgün, marjinal, yabancı" olan ve fark edilme kumkuması olmayan, orada burada kendini sergilemeyen, her zaman tek başına olduğunu çok iyi bilen, yeniyi arama kaygısı olanıdır.

Çünkü entelektüelin siyasi işlevi söz konusudur.

Yeri gelmişken, burada durup bir parantez açalım: Coğrafyamızda çoğunlukla tanım/anlam kargaşasına neden olabilen, kendi içlerinde de sık sık çekişen, anlaşamadıkları birçok noktada halktan kopuk olmakla suçlanarak eleştirilerin hedefi hâline gelendir aydın...

Ancak burada bahse konu olan tipoloji, "-mış gibi olanlar"dır...

Yani göründükleri gibi ol(a)mayan, oldukları gibi görünmekten de ödleri kopanlardır.

Hani fildişi kulelerde yaşamayıp, bunun ötesinde geçerek, pratik hayata katılanlardır...

Kolay mı? Zygmunt Bauman'a göre, "entelektüel olma"nın anlamı, kişinin kendi mesleği ya da sanat türü ile kısmi uğraşının üzerine çıkıp, içinde yaşadığı zamanın -hakikât, yargı ve beğeni gibi-evrensel meseleleriyle ilgilenmesidir.

Veya Sabri Ülgener için de, "Kültür değişimine öncülük etmek, değişeni daha popüler ve yaygın hâle getirmek, yeni bir zevkin ve üslûbun öncülüğünü sürdürmek, halkın politik ve sosyal tercihlerini etkilemek"tir...

Ece Ayhan gibi, "Aşk örgütlenmektir bir düşünün abiler," diyen; Edip Cansever, 'Tragedyalar'ındaki, "ey umut, ey beyaz örtülerin tükenmez uzunluğu/ kimse bir gün sana koşmaktan kendini alamaz," dizele-ri ısrarla terennüm eden O, özeti özet: Bir çılgılık, meydan okuyan, diz çök(ertil)meyen bir duruştur entelektüel sözü.

"Söz diyalogu mümkün kılan bir araçtan öte bir şeydir. Söz içinde iki boyut buluruz. "Düşünme" ve "eylem", bu ikisi öylesine radikal bir etkileşimdir ki biri kısmen bile feda edilecek olsa, öteki dolaysızca zarar görür. Aynı zamanda bir praksis olmayan hiç-bir gerçek söz yoktur."

"Bir söz, eylem boyutundan yoksun bırakıldığı zaman, düşünmede otomatik olarak zarar görür. Sözün yerini boş laf, lafazanlık, yabancılaşmış ve yabancılaştırıcı 'dirdir' alır. Öte yandan düşünce bir yana bırakılıp tek yönlü olarak eylem vurgulanırsa, söz aktivizme dönüştürülmüş olur." [15]

Dipnotlar

[1] V. İ. Lenin.

[2] Ata Soyer bir Kurtuluşçuydu. Devrimci bir sosyalistti. 90'larda ÖDP üyesiydi ve enternasyonalist kimliğiyle Özgürlük Hareketi'ni hep destekledi. Tüm bunlarla birlikte yürekli, iyi bir insandı O.

[3] http://www.birgun.net/...=64&devami=26764#haber_basi

[4] "Son Karakol", Sızıntı, Cilt:2, No:21, Ekim 1980.

[5] Fethullah Gülen, "Zorunlu Din Dersi Evren'in Sevabı", <http://www.milliyet.com.tr/content/fethullah/html/fet09.html>

[6] "Sarmış ufuklarını senin gene inatçı bir duman,/ beyaz bir karanlık ki,/ gittikçe artan ağırlığının altında herşey silinmiş gibi,/ bütün tablolar tozlu bir yoğunlukla örtülü;/ tozlu ve heybetli bir yoğunluk ki,/ bakanlar onun derinliğine iyice sokulamaz, korkar!" (Tevfik Fikret, "Sis".)

[7] Fyodor Dostoyevski, Budala, çev: Nihal Yalaza Taluy, Can Yay., 2004.

[8] http://4.bp.blogspot.com/_iWznRCqeVKA/TIwN-L0o3dfI/AAAAAAAAACtU/19fDUBvbw3g/s1600/Sayfa_10_12eyluldarbesi-02.jpg

[9] Edward Said, Entelektüel, çev: Tuncay Birkan, Ayrıntı Yay., 2004, s. 22, 61-62.

[10] Eleştirel Bakış-Entelektüellerle Söyleşiler, Editör: Peter Osborne, Çev: Elçin Gen, İletişim Yay., 2013.

[11] Edward Said, Entelektüel, çev: Tuncay Birkan, Ayrıntı Yay., 2004, s. 63, 65, 89.

[12] <http://www.hurriyetim.com.tr/...27@nvid134238,00.asp>

[13] Edward Said, "Yazar ve Entelektüellerin Kamusal Rolü", Cogito, No:31, Bahar 2002, s.37-57.

[14] Edward Said, Entelektüel, çev: Tuncay Birkan, Ayrıntı Yay., 2004, s. 12, 31, 35, 36, 66.

[15] Paulo Freire, Ezilenleri Pedagojisi, çev: Dilek Hattatoğlu, 9'uncu baskı, Ayrıntı Yay., 2013, s. 64-65.